

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат: Петар Ђурђевић

Тема: *Административно-територијални, привредни и културни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовао комисију: 14. новембар 2025. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Шимуновић-Бешлин Биљана	Редовни професор	Историја модерног доба, 11. јул 2019.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Кршев Борис	Редовни професор	Историја модерног доба, 15. мај 2015.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић“, Нови Сад		Члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Човић Паулина	Доцент	Историја модерног доба, 25. јануар 2024.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. Бјелица Слободан	Редовни професор	Историја модерног доба, 30. март 2018.
презиме и име	Звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		Члан комисије и ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Петар (Сава) Ђурђевић		
2. Датум рођења, општина, држава: 13. јануар 1978. Нови Сад, Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени академски назив: Филозофски факултет у Новом Саду, Мастер академске студије, мастер историчар		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2018. Докторске академске студије Историја		

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Административно-територијални, привредни и културни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Петра Ђурђева има 495 страница, а текст је подељен на четири поглавља са 20 потпоглавља. Дисертација почиње *Предговором* (стр. 1-6), после којег следи целина под насловом *Увод: Нови Сад у ФНР Југославији од 1944. до 1963.* (стр. 7-87). Уводни део дисертације подељен је на четири потпоглавља: *Политичко-административни развој* (стр. 27-47), *Саобраћај и везе* (стр. 48-53), *Комунални развој и изградња* (стр. 54-65) и *Образовање, култура и социјално-здравствена заштита* (стр. 66-87). У главном делу рада садржај је подељен на три обимне и сложене целине. Поглавље под насловом *Територијално-административни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године* (стр. 88-222) има три потпоглавља: *Избори за Градску скупштину* (стр. 128-189), *Самоуправљање и месне заједнице* (190-195) и *Значајније политичке борбе* (стр. 196-222). Поглавље *Привредни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године* (стр. 223-369) подељено је на следећа потпоглавља: *Индустрија* (стр. 223-260), *Пољопривреда* (стр. 261-280), *Шумарство* (стр. 281-285), *Водопривреда* (стр. 286-292), *Грађевинарство, просторно планирање и развој, стамбена и комунална изградња* (стр. 293-324), *Саобраћај* (стр. 325-337), *Трговина* (стр. 338-348), *Угоститељство и туризам* (стр. 349-361) и *Мала привреда (занатство)* (стр. 362-369). Поглавље *Културне политике, образовни систем здравствена и социјална заштита у периоду од 1963. до 1989. године* (стр. 370-460) садржи следећа потпоглавља: *Култура* (стр. 370-386), *Образовање – Предшколско, основно и средње образовање* (стр. 387-408), *Високо образовање* (стр. 408-417), *Физичка култура* (стр. 418-429), *Здравство* (стр. 430-440), *Социјална заштита* (стр. 441-450), *Борачко-инвалидска заштита* (стр. 451-456) и *Самодоприноси* (стр. 457-460). После излагања резултата истраживања следи *Закључак* (стр. 461-465). На крају дисертације је посебан одељак под насловом *Прилози* (466-477), као и списак историјских извора и литературе.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кандидат је на почетку излагања коректно изложио примењени методолошки концепт, осврнуо се на коришћене изворе и литературу, образложио хронолошке границе проучавања теме и унутрашњу периодизацију, као и структуру дисертације. У уводном делу докторске дисертације детаљно је представио развој Новог Сада од дана ослобођења града од фашистичке окупације 1944. године до доношења Устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије 1963. године. Указао је да су овим Уставом уведене значајне промене у државном и друштвеном уређењу, укључујући и промене у регулисању локалне самоуправе. Надаље је детаљно приказао процес административног преображаја Новог Сада, центра „предратне“ Дунавске бановине, у главни град Аутономне Покрајине Војводине. Истакао је да се статус града Новог Сада, а посебно органа градске управе, континуирано мењао током прве две деценије постојања социјалистичке југословенске федерације. Након првих послератних година, када је месни народни одбор био носилац власти на локалном нивоу, *Законом о административно-територијалној подели Србије* из 1947. године утврђена је територија Новосадског среза, а град Нови Сад је подељен на пет општина. Новосадске општине су од 1952. године имале своје народне одборе. Систем локалне самоуправе додатно је усложњен увођењем тзв. *радничког самоуправљања* и комуналног система. У уводном делу рада су подробно приказани наведени процеси, чиме је омогућено сагледавање и јасније разумевање корених друштвено-економских промена које су обележиле прве две деценије живота у послератном Новом Саду, као и у читавој земљи. Крајем шесте и почетком седме деценије 20. века, Нови Сад је био административни центар Војводине као аутономне покрајине у Србији. Такав статус је, између осталог, битно утицао на изузетно динамичан привредни развој града, нарочито у области индустријске производње, али и комуналне и стамбене изградње, као и на утврђивање статуса саобраћајног чворишта на северу југословенске државе.

У првом поглављу главног дела дисертације (*Територијално-административни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године*) изложени су резултати проучавања развоја локалних органа власти, главних субјеката и карактеристика политичке и изборне праксе на локалном нивоу у једнопартијском систему, унутарпартијских сукоба, рада делегатских скупштина и делегација, надлежности и функционисања Извршног већа, као и значаја масовних друштвено-политичких организација. Реконструисана је теоријска основа и политичка пракса *самоуправљања* у организацијама удруженог

рада, самоуправним интересним заједницама и др. Истакнуто је да је целокупан административно-територијални развој Новог Сада у посматраном периоду био усклађен са потребама урбанистичког ширења и индустријског напретка. Укључивањем околних насеља у састав градске општине (доцније градске заједнице) омогућило је да Нови Сад постане привредни, политички и културно-образовни центар једног релативно пространог региона. Кандидат је на основу истраживања закључио да су учестале реформе система локалне самоуправе, вршене под паролом „деетатизације“, као и активности Савеза комуниста и масовних друштвено-политичких организација (Социјалистички савез радног народа и др.), имале за циљ учествовање најширих слојева становништва у креирању и спровођењу политике на локалном нивоу, по моделу тзв. *делегатског система*. С друге стране, аргументовано је указао да је функционисање локалне самоуправе било под снажним утицајем партијских и државних органа на покрајинском, републичком и савезном нивоу. Тај утицај је био институционализован кроз друштвено-политичке организације, посебно Социјалистички савез радног народа. О успешности политичке мобилизације грађана Новог Сада сведоче подаци да је у Новом Саду крајем 1980-их година било око 39.000 чланова Савеза комуниста, као и да је у Социјалистичком савезу радног народа било око 180.000, у Савезу синдиката више од 118.000, у Савезу социјалистичке омладине око 70.000, а у Савезу удружења бораца око 9.000 чланова.

У другом поглављу главног дела докторске дисертације (*Привредни развој Новог Сада од 1963. до 1989. године*) кандидат је изложио резултате проучавања стреловитог успона новосадске привреде током 1960-их и 1970-тих година, а потом и привредне стагнације у наредној деценији. Указао је на повезаност привредног раста са државном интервенцијом у правцу интензивне индустријализације и развоја перспективних сектора, као што су машинска, хемијска и прехранбена индустрија. Изложени су резултати проучавања успона новосадских индустријских гиганата, међу којима се истичу „Новкабел“, „Нафтагас“, „Победа“, „Новосадска индустрија текстила“, „Југоалат“, „Југодент“, „27. март“, „Петар Драпшин“, „Новитет“, грађевинских комбината („Неимар“, „Бачка пут“ и др.), као и успешних предузећа у секторима трговине, угоститељства и туризма, саобраћаја и веза, стамбено-комуналној делатности, финансија и других привредних делатности. О интензивности развоја најбоље сведоче подаци да је пре Другог светског рата било мање од 10.000 радника запослених у индустрији, а да је у различитим *организацијама удруженог рада* 1989. године било запослено скоро 130.000 радника. Крајем 1980-их година се број запослених у привредним предузећима ближио бројци од 100.000, док је приближно 30.000 запослених било ангажовано у тзв. „непроизводним“ делатностима. Само две деценије раније, почетком 1970-их године, наведене бројке су биле упола мање. Иако је у посматраном историјском раздобљу Нови Сад попримио карактеристике модерног индустријског центра, у значајној мери је сачуван и његов традиционални рурални, односно ратарски и повртарски карактер. У дисертацији је посебно истакнут агроиндустријски комбинат „Нови Сад“, као главни носилац развоја пољопривреде (како у друштвеном, тако и у сектору приватних газдинстава). Приходи које је Нови Сад убирао од бројних, разноврсних и развијених привредних субјеката омогућили су планирање и реализацију крупних инфраструктурних пројеката – довршетак изградње водовода и канализације, увођење даљинског система грејања, подизање нових индустријских и стамбених зона (Лимани, Ново насеље), просецање нових улица и изградњу широких булевара, мостова преко Дунава и др. Последње године функционисања система социјалистичког самоуправљања, односно постојања југословенске државне заједнице, Новом Саду су донеле и снажнији развој тзв. мале привреде – што је представљало основ за функционисање и развој тржишне привреде у наредним деценијама.

У трећем поглављу главног дела докторске дисертације (*Културне политике, образовни систем здравствена и социјална заштита у периоду од 1963. до 1989. године*) изнети су резултати проучавања сложених, међусобно повезаних и испреплетених процеса у различитим областима, од културе, образовања и науке, преко физичке културе и спорта, до здравства и социјалне заштите. Оживљавањем рада старих и оснивањем нових установа културе, фаворизовањем позоришне и музичке уметности, разграђивањем мреже основних, средњих, виших и високих школа, Новом Саду је, према оценама кандидата, враћен раније изгубљени углед „Српске Атине“. У новом историјском контексту Нови Сад је био један од осам културно-просветних центара социјалистичке Југославије. Посебну пажњу кандидат је посветио приказивању раста и развоја Универзитета у Новом Саду, који се током шездесетих, седамдесетих и осамдесетих година 20. века изборио за статус једне од најзначајнијих самосталних високошколских и научно-истраживачких установа на југословенском, па и ширем европском простору. Истраживање је показало да су, поред еминентних универзитетских наставника и научника, развоју Универзитета у Новом Саду допринели и градски челници (међу

којима су поједини и сами били универзитетски наставници), чијим је залагањем изграђена модерна универзитетска четврт („кампус“), каквом се мало који југословенски град у оно време могао подичити. Поред савремених зграда за високошколске установе, новосадска општина је, почетком 1980-их година, изградила и капиталне објекте културног (Српско народно позориште) и спортског карактера (Спортски центар Војводина, познатији као „СПЕНС“). У дисертацији је детаљно приказан развој система социјалне и здравствене заштите, као и његово континуирано одржавање и унапређивање превасходно средствима из градског буџета, као и прикупљањем средстава од грађана Новог Сада, путем тзв. самодоприноса.

У закључним разматрањима кандидат није извршио само уобичајену систематизацију изложених резултата истраживања, него је настојао да период од 1963. до 1989. године у историји Новог Сада постави у шири историјски контекст. Указано је да развој Новог Сада у време изградње самоуправног социјализма представља сложен историографски проблем, који подразумева идентификовање и критичко промишљање специфичних показатеља континуитета и промена у различитим областима (административно-територијално устројство, демографска и социјална структура, политички, економски, културни и просветни систем и др.).

Посебан одељак у дисертацији (*Прилози*) садржи копије 30 фотографија и планова Новог Сада. Приложен је и статистички преглед (табела), који сликовито предочава сложеност проучавања различитих аспеката развоја града Новог Сада у раздобљу од три деценије, као и примењени методолошки приступ у истраживању. На крају дисертације је списак проучаваних историјских извора и разноврсне литературе: необјављених извора (докумената из Архива Војводине и Историјског архива града Новог Сада), објављених извора (статистички прегледи, урбанистички планови, аналитички прилози, службене информације, градски статут итд.), оновремене периодике, као и релевантне научне литературе (више од сто монографија, седамдесетак чланака и расправа и три електронска извора).

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА, КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Ђурђевић, Петар. „Трагом докумената: национализација породичне куће Ајнштајнових у Новом Саду“. *Годишњак Историјског архива града Новог Сада*. 14/2020, 36-44. ISSN 1451-7817 (M52)

Ђурђевић, Петар. „Обележавање Новосадске рације кроз писања новосадског *Дневника* 1945-1992“. У: *Синагоге и јеврејско наслеђе у југоисточној Европи: зборник радова са међународне научне конференције* (Ур. Растислав Стојсављевић). Нови Сад: Архив Војводине, 2021, 169-191. ISBN 978-86-81930-24-3 (M33)

Ђурђевић, Петар. „Измештање православног крста у порту новосадске Саборне цркве 1956. године“. У: *Епархија бачка у осмовековној историји Српске православне цркве: зборник радова* (ур. Светозар Бошковић, Борис Стојковски и Предраг М. Вајагић), Нови Сад: Филозофски факултет, 2021, 317-323. ISBN 978-86-6065-627-0 (M33)

Ђурђевић, Петар. „Цртице из развоја грејања у Новом Саду“. *Годишњак Историјског архива града Новог Сада*, 16/2022, 115-124. ISSN 1451-7817 (M52)

Ђурђевић, Петар. „О првим данима постојања Новосадског сајма“. *Годишњак Историјског архива Града Новог Сада*, 17/2023, 152-167. ISSN 1451-7817 (M52)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

На основу изложених резултата може се закључити да су магистрални токови историје Новог Сада у једном релативно кратком, али контроверзном и научно недовољно истраженом историјском периоду, темељно истражени. На основу критичке интерпретације бројних и разноврсних историјских извора (архивске грађе, објављених правних прописа, дневних и периодичних информативно-политичких гласила, мемоарских дела и др.), као и релевантне историографске литературе, изведени су закључци, који се могу сматрати утемељеним и аргументованим.

- Специфичност југословенског политичког система и конституисање аутономних покрајина у Србији у оквирима федералне структуре Југославије, омогућили су Новом Саду да у раздобљу од 1963. до 1989. године, за само четврт века, постане административни, политички, економски и културно-просветни центар аутономне покрајине Војводине, као и центар регионалног значаја. То је на специфичан начин утицало на ток и динамику политичке и идеолошке кризе у Војводини, Србији и Југославији крајем 1980-их година и у наредним деценијама.

- У периоду од 1963. до 1989. године историју Новог Сада су обележили сложени економски и социјални процеси, који су довели до трансформације града у урбани, индустријски и универзитетски центар, што је утицало и на структуру и свакодневни живот становништва. Интензивност и динамика промена носили су у себи и заметке економске и социјалне кризе, чији су се први знаци могли уочити већ током 1980-их година, а нарочито после 1989. године.
- Убрзана и интензивна индустријализација и демографска експанзија Новог Сада током шездесетих, седамдесетих и осамдесетих година 20. века довеле су до значајних промена у етничкој и националној структури становништва града, али је деловање културних и образовних институција допринело очувању мултинационалног карактера града.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Кандидат је у истраживању историје Новог Сада од 1963. до 1989. године применио хронолошко-проблемску периодизацију, примерену комплексности проучаване теме. Овај приступ је оправдано примењен и у приказивању и тумачењу резултата истраживања. Структура излагања резултата истраживања јасно одражава слојевитост истраживачког процеса. Кандидат је у докторској дисертацији настојао да обухватно реконструише различите аспекте историје Новог Сада (политички, економски, културни, социјални и др.) у периоду од доношења Устава СФРЈ (тзв. *Повеље самоуправљања*) из 1963. године, преко Устава СФРЈ из 1974. године и првог Устава САП Војводине, до појаве првих знакова светског краха комунистичког система и дезинтеграције југословенске заједнице крајем 1980-их година. Истраживањем је направљен значајан искорак у односу на уобичајене хронолошке границе у проучавању историје Новог Сада, али и урбане историје у оквиру Србије и Југославије у 20. веку. Изложени преглед административно-територијалног, привредног и културног развоја Новог Сада током скоро три деценије које су претходиле распаду југословенске државе представља основу за даља проучавања новије историје града. У дисертацији је указано и на могуће правце будућих истраживања, као и на научни потенцијал компаративног проучавања историје Новог Сада и других градова у социјалистичкој Југославији.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?
Докторска дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?
Докторска дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?
Докторска дисертација кандидата Петра Ђурђева представља оригиналан допринос науци. Кандидат је идентификовао главне показатеље динамичног административно-територијалног, политичког, привредног, друштвеног и културног развоја Новог Сада од 1963. до 1989. године. Нови Сад је управо у том, релативно кратком, али историјски специфичном и контраверзном раздобљу постао неприкосновени административни, политички, економски и културно-просветни центар Војводине, као аутономне покрајине у Србији. Резултати истраживања, који су изложени у докторској дисертацији, имају потенцијал да допринесу дубљем разумевању политичких, привредних, друштвених и културних појава, догађаја и процеса, не само у Новом Саду, већ и у Србији и Југославији током друге половине 20. века, као и да подстакну даља истраживања у области урбане историје.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?
У докторској дисертацији се могу уочити извесни недостаци, али не такви који би могли да утичу на општу позитивну оцену о методолошком приступу, концепцији, резултатима и закључцима истраживања. Чланови Комисије ће на јавној одбрани докторске дисертације предочити кандидату примедбе, коментаре и сугестије.

5. Образложење резултата провере оригиналности рада (нумерички и наративно):
Провера оригиналности текста докторске дисертације Петра Ђурђева путем компјутерског софтвера, показала је индекс подударности око 10% у односу на 291 извор. Дисертација садржи 158.833 речи, а утврђено је 1.439 примера подударности. Евидентирани примери најчешће су последица фреквентности терминологије коришћене у докторској дисертацији и у специфичним електронским изворима, међу којима доминирају странице веб сајта Скупштине града Новог Сада (топоними и сл.). Није утврђен значајнији степен подударности са електронским издањима научних историографских радова или радова из сродних научних дисциплина. На основу наведеног може се закључити да докторска дисертација Петра Ђурђева има одлике оригиналног научног рада.

X ПРЕДЛОГ:
На основу наведеног, комисија предлаже:
<u>а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;</u> б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени); в) да се докторска дисертација одбије.

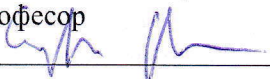
Нови Сад, 15. децембар 2025.

1. Др Биљана Шимуновић-Бешлин,
редовни професор

 _____, председник

2. Др Борис Крижев, редовни професор
_____, члан

3. Др Паулина Човић, доцент
 _____, члан

4. Др Слободан Бјелица, редовни
професор
 _____, члан-ментор